

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

<http://osvita.ua/school/technol/2651/>

3. Попов В. Д. Географічні цікавинки для допитливих : міні-хрестоматія вчителю та учню на допомогу / В. Д. Попов. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. – 304 с.
4. Скоробагата Л. В. Географічна поезія / Л. В. Скоробагата // Географія. – 2007. – №5. – С. 21.
5. Стадник О. Г. Психологічні основи навчання географії / О. Г. Стадник // Географія. – 2014. – №7-8. – С. 3-8.
6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.

Савицька О. А.*

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті висвітлено досвід формування оздоровчої ідеології, навчання дітей жити здоровими; їх орієнтації на збереження, зміцнення та примноження фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я.

Мішель де Монтень писав, що здоров'я – це цінність, причому єдина, заради якої справді слід не шкодувати часу, сил, праці і всіляких благ, але й треба пожертвувати заради нього часточкою самого життя, яке без здоров'я стає нестерпним і принизливим.

Екологічна, соціально-економічна та демографічна ситуація в Україні спричинили значне погіршення здоров'я населення, особливо дітей та підлітків. Погіршує ситуацію недбале ставлення до власного здоров'я, поширення пияцтва, паління, венеричних захворювань, уживання наркотичних та психотропних речовин, загроза епідемій [4]. Спостерігається значне збільшення народжуваності хворих дітей. Усе це вимагає нагальних заходів медичних і педагогічних працівників, батьків та громадськості щодо збереження, зміцнення та примноження здоров'я дітей. Одним із ефективних шляхів вирішення проблеми, як свідчить досвід, є валеологічна освіта дітей.

Завдання валеологічної освіти – збереження, зміцнення та примноження здоров'я українського народу шляхом формування в дітей розуміння необхідності вести здоровий спосіб життя, розвиток потреби в систематичному зміцненні здоров'я, озброєння основами теоретичних знань, розвиток умінь та навичок психофізичної саморегуляції стану організму людини, виховання свідомого та дбайливого ставлення до власного здоров'я на основі умови реалізації творчого й фізичного потенціалу особистості, її ціннісних пріоритетів [5].

У зв'язку з цим головною метою статті ми визначили висвітлення досвіду формування оздоровчої ідеології, навчання дітей жити здоровими; їх орієнтації на збереження, зміцнення та примноження фізичного, психічного, духовного та соці-

* © Савицька О. А.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

ального здоров'я.

Постає правомірне питання: де педагогові знайти час для валеологічної освіти? Звичайно, предмет «Основи здоров'я» дарує нам годину корисних розмов про здоров'я щотижня. Але ж цього замало, як для найголовнішої цінності людства. Запорукою успіху такої просвітницької роботи є системність, систематичність та єдність. Мова йде про щоденну роботу на різних уроках з метою створення єдиного, цілісного уявлення про здоровий спосіб життя. З цього питання перевага вчителя початкових класів у тому, що він веде більшість предметів і багато академічного часу проводить з дітьми, тому може щодня знаходити час на просвітницьку роботу з формування оздоровчої ідеології дітей, оптимізуючи свою педагогічну діяльність та використовуючи можливості та специфіку предметів.

Запорукою успіху будь-якого виду діяльності є планування та обґрунтування її складових. Тому за основу просвітницької роботи з формування оздоровчої ідеології дітей пропонуємо обрати тематичні місячники, які розкривають основні складові здорового способу життя. Для наочності пропонуємо орієнтовну тематику місячників, апробовану в першому класі Херсонської спеціалізованої школи I-III ступенів №54 з поглибленим вивченням іспанської та інших іноземних мов.

Таблиця 1

Орієнтовне тематичне планування валеологічної освіти дітей

№	Тема місячника	Дата
1	Якого режиму роботи дотримуватись?	Вересень
2	Як зберегти поставу?	Жовтень
3	Яке харчування є корисним та збалансованим?	Листопад
4	Яке значення для людини має фізична активність?	Грудень
5	Які існують правила особистої гігієни?	Січень
6	Як правильно загартовуватись?	Лютий
7	Чому життя важливо сприймати позитивно?	Березень
8	Як захиститись від поганих звичок?	Квітень
9	Хто має піклуватись про здоров'я в сім'ї?	Травень

За пропонованим планом можна працювати з першого по четвертий клас, розширюючи поняття відповідно до віку та обізнаності дітей з досліджуваного питання. Формою проведення просвітницької роботи з валеології може бути «хвилинка здоров'я» на уроці.

Далі розглянемо можливості уроку, зміст якого маємо спрямувати на просвітницьку роботу щодо формування оздоровчої ідеології дітей. У цьому сенсі найбільші потенційні можливості мають твори усної народної творчості: прислів'я, приказки, потішки, коліскові, мирилки, небилиці, пісеньки, колядки, щедрівки, казки, народні ігри тощо. Піклування про здоров'я та фізичний розвиток дітей народна мудрість ставить на перше місце «Нема щастя без здоров'я», «Здоровому все здорово», «Бережи одезу знову, а здоров'я змолоду», «Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив», «Весела думка – половина

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

здоров'я», «Глянь на вигляд і про здоров'я не питай». Фізична і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв'язку («Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє»), однаково репрезентуючи позитивні ознаки особистості («Сила та розум – краса людини»).

Скористатись глибиною та силою слова народної мудрості з метою реалізації завдань валеологічної освіти педагог може на будь-якому уроці з будь-якого предмету, це доводять приклади фрагментів уроків.

Фрагмент уроку

Етап уроку: «Актуалізація опорних знань»

«Хвилинка здоров'я»

Робота в групах. Складіть прислів'я зі слів. Поясніть, як ви їх розумієте.

Щастя, здоров'я, нема, без. (Нема щастя без здоров'я.)

- *Що таке щастя? (Такий стан людини, коли вона себе дуже добре почуває.)*

- *Що таке здоров'я? (Коли людина не відчуває болю, має добре самопочуття.)*

- *Як поєднується щастя і здоров'я? (Коли людина хворіє – вона нещасна, а коли одужує, то відчуває радість, щастя.)*

- *Народна мудрість стверджує, що здоров'я – це найбільше багатство, а ти як думаєш?*

- *Чи згідний ти з таким висловом, що весела думка – це половина здоров'я? Доведи!*

- *Чи правда, що без здоров'я нема щастя?*

- *А як здоров'я зберегти?*

У процесі активного обговорення діти доходять висновку, яке безцінне значення має здоров'я для кожного з нас, формується розуміння необхідності вести здоровий спосіб життя.

Піднесення рівня фізичного розвитку поліпшує розумову діяльність людини («В здоровому тілі – здоровий дух»), працездатність («Щоб працювати, треба силу мати»). Великим щастям для людини вважається збереження здоров'я і працездатності до самої смерті («Не смерть страшна, а недуга»). Тому й щодня, вітаючись між собою, люди зичать один одному доброго здоров'я. Бажають його колядники господарям, вітаючи з Новим роком. Співаючи над колискою немовляти, мати бажає своєму дитяті «рісточки у кісточки», «здоров'ячко на сердечко» і хоче, щоб воно «спало не плакало, росло – не боліло», тому коліскові теж мають здоров'яформуюче навантаження.

Використання на уроках дитячого фольклору створює позитивну атмосферу на уроках, активізує дітей. Оскільки хвилинка відпочинку потрібні на кожному уроці, то такий фрагмент уроку гармонійно увійде до уроків гуманітарного і природничо-математичного циклу.

Фрагмент уроку

«Хвилинка здоров'я»

Етап уроку: «Фізкультхвилинка»

Водичко, водичко,

Умий мені личко,

Щоб сяяли очки,

Червоніли щічки,

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

*Щоб ротик сміявся,
Щоб зубчик кусався.*

(Цю дитячу потішку використовуємо як руханку з подальшим обговоренням змісту римовки.)

– Навіщо вмиватись?

– Що забезпечує здоров'я ротової порожнини та зубів?

Узагальненням фізкультурхвилинки може стати бесіда, яка роз'яснює обізнаність та позицію дітей з питань здоров'я.

Кожний знає, що фізично загартована людина рідко хворіє на інфекційні хвороби, може стійко переносити холод і спеку, погодні й життєві негоди, витримувати тривале фізичне навантаження. Казки, легенди, думи, оповідання про людей, наділені надзвичайною фізичною силою, – богатирів Іллю Муромця, Кирила Кожум'яку, Добриню Нікітича, Микулу Селяновича, Іванся Удовиченка, Котигорошка – допоможуть у просвітницькій роботі з валеології. Велич богатирів у тому, що їхня надзвичайна фізична сила поєднується з моральною довершеністю, що є доказом позитивного сприйняття життя та прикладом відсутності поганих звичок[2].

Зазначимо, що усна народна творчість зберегла для нас немало ігор, які сприяють фізичному розвитку дітей: «Гусилебеді», «Піжмурки», «Третій зайвий», «Мисливці і качки», «Квач», «Курки», «Естафета» та інші. Поставлена мета в них досягається через різноманітні рухи: ходьбу, стрибки, біг, кидання чи перенесення предметів. Рухливі і спортивні ігри виховують силу, спритність, витривалість, відвагу, рішучість, ініціативу, товариську взаємовиручку, привчають долати психічні й фізичні навантаження, гартують організм, створюють у дітей бадьорий і веселий настрій. Потенціалом рухливих ігор педагог може скористатись під час перерви.

Авторські, як поетичні, так і прозові літературні твори, мають не меншу силу впливу на свідомість дітей. Звернемось до творчості авторів, що пропагують здоровий спосіб життя. Заслугують на увагу вірші про здоров'я поетів сучасності та минулого: Г. Бойко, Л. Лисенко, А. Костецького, Г. Чернобицької, Ю. Долинської, А. Гришина та ін., які у своїй творчості актуалізують питання здорового способу життя, і роблять це легко та ненав'язливо.

Організувати клас, з перших хвилин уроку налаштувати дітей на позитивний робочий лад допоможуть римовки, віршики. Фрагмент уроку демонструє, як заволодіти дитячою аудиторією, зорієнтувати її на здоровий спосіб життя.

Фрагмент уроку

«Хвилинка здоров'я»

Етап уроку: «Організація класу»

З давніх пір і по нині

Кажуть всі в Україні:

«Здоровенькі були!»

Привітайтеся і ви.

– Що люди говорять один одному під час зустрічі? (Вітаються. Бажають одне одному здоров'я.)

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

– Чому саме здоров'я бажують одне одному? (Здоров'я – найцінніший скарб людини.)

– Чому здоров'я – найбільша цінність людини? (Коли людина нездорова, їй байдужі коштовності та багатства.)

– Що допомагає людині зберігати здоров'я? (Людина має вести здоровий спосіб життя.)

– Який спосіб життя забезпечить здоров'я? (Треба дотримуватись режиму роботи і відпочинку. Правильно харчуватись. Вживати лише корисну їжу. Проявляти рухову активність. Дотримуватись правил особистої гігієни. Загартовуватись. Мати гарний настрій. Позитивно сприймати життя. Уберегтись від поганих звичок.)

Чотири рядки віршика підняли стільки важливих для кожної людини здоров'ятворчих питань і, що найважливіше, активізували роздуми дітей про загальнолюдські цінності: життя та здоров'я.

Маємо залучати дітей до творчої роботи з валеологічним навантаженням: літературна діяльність, художня діяльність, проектна діяльність, тощо. Склади віршик про здоров'я за римою, створи казочку про гігієну, або намалюй ілюстрацію до казки про здоровий спосіб життя, підготуй здорове меню для друзів у арт-техніці – завдання, які залучають дитину до активної позиції учасника, а не спостерігача. Фрагмент уроку засвідчує важливість діяльнісного підходу у процесі валеологічної освіти дитини.

Фрагмент уроку

«Хвилинка здоров'я»

Етап уроку: «Рефлексія»

Творче завдання

Склади вірш про здоров'я на задану риму:

.....змалку

.....ти.

.....довге

.....берегти.

Творче завдання вимагає свідомого та дбайливого ставлення дитини до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Запропоновані у статті декілька фрагментів уроків мають на меті просвітницьку роботу, щодо формування оздоровчої ідеології дітей. Акцентуємо увагу, що такі «хвилинки здоров'я» можуть гармонійно увійти до будь-якого виду уроку з будь-якого предмету.

Отже, ураховуючи той факт, що валеологічна освіта започатковується в ранньому дитинстві, як підсумок системної роботи отримуємо очікувані результати: піднесення ролі виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших як найвищої цінності особистості; формування активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції особистості дитини з чіткою установкою на здоровий спосіб життя та самовдосконалення. Формування бережливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей передбачає врахування всіх його складників і можливе лише за умов неперервності та комплексності освітньо-виховного впливу на особистість дитини. Здобута інформация має увійти в повсякденне життя учня, й на основі усвідомлення і прийняття статі переконанням

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

і мотивацією до збереження свого здоров'я. А для реалізації оздоровчої життєвої позиції особистості слід формувати щоденні вміння приймати оздоровчі рішення, надаючи кожній дитині психологічну підтримку.

Література:

1. Брехман И. И. Валеология – наука о здоровье / И. И. Брехман. – Л. : Наука, 1987. – 123 с.
2. Гнатюк О. В. Валеологічне навчання школярів у сучасній школі / Гнатюк О. В. // Психологія і соціологія. Педагогическая психология [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rusnauka.com>
3. Гурнік Л. В. Вчимося жити здоровими. Методичні матеріали на допомогу педагогічним працівникам / Л.В. Гурнік, Р.Ф. Семенюк. – Рівне, - 2002. – 74 с.
4. Гурнік Л.В. Здоров'я та функціональна готовність дітей 6-го року життя до школи / Л.В. Гурнік // Вісник кафедри корекційної освіти РОІППО. – 2010. – № 7. – С. 33-39.
5. Федорець М. Валеологічне виховання у школі / М. Федорець // Школа. – 2014. – № 10. – С. 8–25.

Соколова Ю. О.*

ВИКОРИСТАННЯ ФОНОВИХ ЗНАТЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

У статті подано класифікацію фонових знань, наведено різноманітні методи і прийоми їх використання на уроках української літератури під час вивчення творчості Євгена Маланюка в 11 класі, доведено доцільність та ефективність їх впровадження на всіх етапах вивчення творчості письменника.

Сьогодні в Україні відбувається реорганізація системи освіти, яка орієнтована на входження у світовий інформаційний простір. Цей процес супроводжується переходом від основної мети – всебічного і гармонійного розвитку підростаючого покоління – до формування особистості учня, розвитку його здібностей, розширення наукового світогляду, нарощення культурного рівня. «Метою стає «виращування» особистісного потенціалу людини, виховання його здатності до адекватної діяльності у майбутніх предметних і соціальних ситуаціях, а змістом – все те, що забезпечує досягнення цієї мети» [2, с.34].

Сучасні педагоги знаходяться в постійному пошуку результативності викладання різних предметів, не є винятком і уроки української літератури. Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина-патріота України. Цей розвиток повинен базуватися на історичних і культурних знаннях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. Вивчення художнього твору,

* © Соколова Ю. О.